

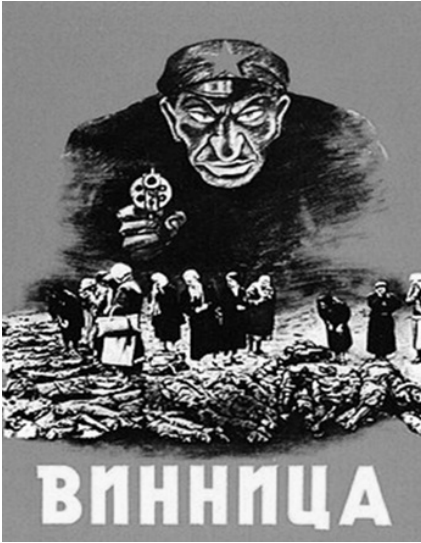
Чи можна порівняти колабораціонізм українців і росіян з нацистами?

За пактом Ріббентроп-Молотов і таємним протоколом до нього, Третій Рейх і Радянський Союз узгодили свої дії та розмежували загарбання у Східній Європі. Німці 1 вересня, а СРСР 17 вересня 1939 р. напали на Польщу. Під час Світової війни Радянський Союз 28 вересня уклав Договір про дружбу і кордон з Німеччиною, а Сталін у Кремлі виголосив тост за здоров'я Гітлера. В жовтні голова радянського уряду Молотов на Верховній Раді зловтішався, як ці армії разом розгромили Польщу, і навіть назвав «злочинними» будь-які заклики до боротьби проти гітлеризму за демократію. В союзі з Німеччиною, Москва рясно постачала її сировиною і стратегічними матеріалами для агресії на Заході. На тлі співпраці диктатур на державному рівні блякне белькіт про якусь «довіру». Сталін потай готував потужну війну для опанування Європою (це переконливо писав Віктор Суворов) і спонукав Німеччину завдати превентивного удару.

Коли почалась радянсько-німецька війна, чимало людей в Україні та Росії після Голодомору і решти жахів сталінізму зустріли Вермахт хлібом-сіллю, бо наївно чекали на визволення їх європейською армією. Львів (Лемберг) пам'ятав толерантну Австро-Угорщину. А німецька окупація 1918 р. порятувала Київ від червоного терору більшовиків. Емігранти-українці повертались на батьківщину 1941 р. і розгортали цивільну інфраструктуру (управи, лікарні, школи, преса). Та радянські диверсанти вибухами зруйнували центр Києва, а Голокост показав жажливий «Новий порядок». Поруч вбитих німецьких офіцерів було знайдено фальшиві документи Організації українських націоналістів, і окупанти стратили кількасот активістів ОУН поряд з масовим знищенням євреїв у Бабиному Яру.

Нацисти планували, що євреї й роми (цигани) підлягають знищенню, а росіяни під владою Німеччини мусять вміти рахувати до двадцяти, ставити підпис і знати назву Берліну, не одержать жодної гігієни, але досхочу горілки і тютюну. На українців були різні точки зору. Ідеолог расової політики Альфред Розенберг вважав їх арійським народом, бачив індоевропейські свастики на вишиванках і мозаїках Софії Київської. А рейхсфюрер СС Генрих Гімлер мав українців за недолюдків, як і росіян. Німці засудили спробу Ярослава Стецька 30 червня 1941 р. проголосити у Львові Українську державу, ув'язнили вождів ОУН Андрія Мельника і Степана Бандеру в Заксенхаузені. Родичів Бандери вбили нацистські та радянські служби. Благенькі надії на союз з Німеччиною зазнали краху. На Волині, а потім у Галичині виникла Українська Повстанська Армія. Москва винуватила її з колабораціонізму, але Нюрнберзький трибунал виявив документи, що німці вважали УПА чільною загрозою собі в Україні.

У збройних силах Третього Рейху добровільно служили майже мільйон колишніх громадян СРСР, здебільшого росіян (грунтовно це дослідив Андрій Боляновський). Діяли КОНР (Комітет визволення народів Росії) та інші групи. В останні дні війни «Русская освободительная армия» звернула в Празі зброю

Плакат «Злочини Москви у Вінниці. Опублікований к виданні Молодіжної організації Українців Америки 1651 р.

Єврейські лікарі в УПА

Командир – майор Юрій Фролов (в центрі) з офіцерами РОНА під час Варшавського повстання 1944 р. праворуч – лейтенант Міхальчевський (РОА)

проти німців, та це не врятувало її. Естонські, латиські, хорватські, валлонські, скандинавські, інші добровольчі легіони Німеччини прагнули боронити Європу від Росії. Український центральний комітет у Кракові домогся згоди Берліна на створення військової формації, аби набути вишкіл. Москва на цей час відновила свою владу над більшістю України, мобілізувала і гнала неозброєних хлопців у бій на загибель «спокутувати» вимушене перебування в німецькій окупації. Радянські маршали цинічно казали, що «баби ще понароджують», а чим більше зрадливих українців загине на фронті, тим менше доведеться заслати на Сибір.

На Західній Україні до війська Рейху зголосились 80 тис. юнаків. Нацисти вагались озброювати слов'ян, навіть придатних за «расовими критеріями». Під Бродами Червона Армія знищила 14 гренадерську дивізію польових військ СС «Галичина», але постав новий склад. Ветеран УНР і Війська Польського Павло Шандрук очолив їх наприкінці війни і здався в полон британцям, які не видали росіянам бранців, колишніх громадян Польщі. Пропаганда Москви цькувала їх, але в Канаді слідча комісія Дюшена звільнила від звинувачень з колективної провини, і в польській еміграції генерал Андерс ухвалив нагородити генерала Шандрука хрестом *Virtuti Militari* за звитягу в обороні Польщі 1939 р. Більшість рухів Опору в Другій Світовій війні орієнтувались на Лондон або Москву, але українці без власного уряду мали вибір лише між Гітлером і Сталіним. Виняток становила УПА, що безнадійно борсалася проти всіх окупантів. Не ідеалізуймо нікого, знаймо героїчні й жорстокі вчинки, але шануймо чесних вояків.

Бібліографія

Боляновський А. Українські військові формування в Збройних силах Німеччини (1939–1945). Львів, 2003.

Волков А., Славин С. Сотрудничество украинской эмиграции со спецслужбами между I-й и II-й мировыми войнами. URL: http://intellectual.org.ua/History_

Дзюбак В. Порівняльна характеристика колаборації населення Росії й України в роки радянсько-німецької війни. Суспільно-політичні та соціокультурні процеси воєнної доби. *Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. статей*. НАН України. Ін-т історії України. Київ, 2008. Вип. 11. С. 253–274.

Киричук Ю. Проблема української колаборації в роки II Світової війни. URL: http://www.abcnet.com.pl/ua/artykul.php?art_id=75&token=

Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Львів, 1992.

Організація українських націоналістів і Українська повстанська армія: Фаховий висновок робочої групи істориків при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА/ НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2005. 52 с.

Україна в Другій світовій війні у документах. *Збірник німецьких архівних матеріалів*. Зібрав і впорядкував В. Косик. Львів, 1997. Т. 1.

Шайкан В. Колабораціонізм в Україні у роки Другої світової війни: причини виникнення, особливості, масштаби. *Друга світова війна і доля народів України. Матер. всеукр. наук. конфер. Київ, 23–24 червня 2005 р.* Київ, 2005.

Armstrong John A. Collaborationism in World War II: The Integral Nationalist Variant in Eastern Europe. *The Journal of Modern History*. Vol. 40, No. 3 (Sep., 1968), p. 409.

Conclusions of Estonian International Commission for Investigation of Crimes Against Humanity [Архівовано 29 червня 2008 у Wayback Machine].

Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii. Warszawa, 2006.

Ministry of Foreign Affairs of Latvia: The Volunteer SS Legion in Latvia [Архівовано 8 липня 2007 у Wayback Machine].

Михайло КИРСЕНКО